

ANTON JOZEF DIERL, *Anadolu Alevîliđi*, Almanca çeviri: Fahrettin Yiđit. Eserin Orjinal adı: *Geschichte Und lehre des Anatolischen Alevîsmus-Bektaşîsmus* (1985) İstanbul, Ant Yayınları, 1991.

Ant Yayınları'nın Türkçe baskıya Önsöz'üyle başlayan eser 157 sayfa... Metne geçmeden önce sırasıyla yazar hakkında kısa bir bilgi, içindekiler ve giriş bölümleri var... Eser beş ana başlıkta verilmiş.

Ant Yayınevi Türkçe baskıya Önsöz'de Türkiye'de bu konu üzerinde çalışmanın bir zamanlar tabu olduğunu, Alevîlik üzerine yazılan eserlerin İngilizce, Almanca ve Fransızca'dan çeviriler olduğunu iddia eder, eserin bu sahada Türkçe'ye çevrilmiş ilk eser olduğunu belirtir. Halbuki Milli Kütüphane kataloglarında bu konuda eserlerin ilki 1938 tarihini taşıyor. Ant Yayınevinin bihaber olduğu eserlerden bir ikisi şöyle: Ziya Şakir Soko: *Mezhepler Tarihi: Şiilik, Sünnilik, Alevîlik, Kızılbaşlık ne demektir, nasıl çıktı?* İstanbul: 1938. Abdülbaki Gölpinarlı, *Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şiilik* adlı kıymetli eseri ise Der Yayınları tarafından İstanbul'da 1987 basılmıştır.

Orjinal nüshasının son bölümünde "sözlük, deyimler, tanıtıcı deyişler v.s." olduğu bunun Türkçe baskısına alınmadığı 8. sayfada dip not olarak verilmiştir. Bu dipnot kitabın tek dipnotudur. Böyle önemli bir konuda çok çeşitli tez ve iddialarda bulunan yazarın eserinde hiç dip notu kullanmaması, eserin ilmi-liği hakkında şüphe uyandırmaktadır.

A.J. Dierl'in Giriş'teki ifadeleri gayet açık olarak, ne kadar tarafı, ne kadar kasıtlı, ne kadar saygısız olduğunu ispatdır. Almanya'da kilise organizasyonlarının Türkiye'yi konu alan seminerlerinde, Sünnî Türklerin bir çeşit liberal ilerici bir İslâmiyet tarzı bulmalarının veya tümüyle dinlerinden vazgeçmelerinin kendileri için hiç de fena olmayacağı yönünde olduğunu belirtirken böyle bir hakkının olup olmadığını düşünmemiştir. Bu cüreti kimden veya nereden aldığı sormak gerekir. "Laik, dinden arınmış bir cumhuriyeti" kurarken Atatürk'ün arkasındaki tek desteğın ise Sünnîler değil Alevîler olduğunu (11) iddia eden yazarın Türkiye Cumhuriyet Tarihinden ne kadar habersiz olduğu kesin olarak anlaşılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kurulurken Anadolu'da Sünnî-Alevî gibi bir ayrılık kesinlikle söz konusu değildi, tek vücut olmuş millet vardı: Kuva-yı Milliye...

İlk bölüm "Ortodoks Dinlerin Çelişkisi" başlığı altında verilmiştir. "Ortodoks tek tanrı dinler olarak Katoliklik, Musevilik ve Sünnîlik ana öğretilerinde birbirleriyle uyuşmaktadır. Bu dinlerin benzerliklerini şu noktalarda özetleyebiliriz." (14) ifadesinde Hristiyanlığa karşılık "Katoliklik", İslâmiyet'e karşılık "Sünnîlik" tabir edilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca bu üç dinin hak dini olarak esasta uyuşmaları

pek de olağan üstü bir tespit değildir. Benzerlikleri 4 maddede toplar. Tesbitleri de, yorumları da Allah'ın varlığını kudretini inkar ederken, insanın yaratılış sebebini yüzeysel ve mantıksız bir şekilde ortaya atar ve yine sözüm ona çürütür. "Tanrının varlığının kesin bir belirtisi olan yaratılanın, yaratılmış olmasının tek nedeni, Tanrının kendi kendini yüceltmesi ve kudret gösterisidir (14). Allah'ın kendini yüceltmeye ve kudret göstermeye ihtiyacı olduğunu neye istinaden verdiği meçhul iken, bundan "Tanrı kendi kendine yeterli değildir." sonucu çıkarması da insanı şüpheye götürüyor. Yazar daha ilk satırlarda maksadının Alevilik değil de adeta ateistlik olduğunu okuyucusuna ilan ediyor. "Bu günkü ateist ülkelerin varlığı, Tanrı kelamı olmadan da kimsenin önüne geleni boğazlamadığını, soygun, cinayet, gasp vb.'nin toplum tarafından kabul edilmediğini kanıtlamaktadır." (15) Bu görüşünü dayandırdığı nokta ise hayvanların doğru davranış biçimleri konusunda daha çok bilgi sahibi olmalarına rağmen, daha çok iradeye ve yüksek zekaya sahip olan insanın kendi kendini kontrol edemeyip Tanrı emri ile hareket etmesidir.

Yazarın bahsettiği *ateist ülkelerde* insan ilişkilerini düzenleyen insan davranışlarını etkileyen hiç kural, yasa vs. bulunmuyor galiba.

Üçüncü madde de tespit ettiği çarpıklık ise ilk ikisinden daha saçma ve daha hayret vericidir. "Olumsuzluğun kaynağı insan bedeni ve nefsi arzulardır. (Manevî zevkler, tensel zevkler). İnsanın bedeni ve onun dünyevî arzuları ruha ve düşünceye gem vurarak insanın daha yüksek bir ruh olgunluğuna, ruhsal saflığa ulaşmasını engellemektedir. Daha yüksek ruh olgunluğuna (yüksek düşünme gücü, yüksek dinsel bilgi) ulaşmak için insan kendi nefesine gem vurmali, kendini ibadete vermelidir, az yemek, çok ibadet etmeli ve cinselliği düşünmemelidir." şeklinde İslamiyeti yorumlayan birisinin İslamiyeti hiç mi hiç bilmediği gerçeğini gösterir.

Kur'an-ı Kerim'de evliliği yasaklayan hiç ayet yoktur. Başta Peygamber Efendimiz olmak üzere 4 halife dahil pek çok evliya ve erenlerimiz evlilik yapmışlardır. Akıl baliğ olan her mü'min evlenebilir, bunu engelleyecek hiç bir dinî kural yoktur. Hatta sünnettir. İslâmiyette bu konuda yasak olan sadece zinadır. Zinayı da meşru saymak ne bir hak dininin, ne devlet kanunlarının, ne de kendini bilen insanların kabul edebileceği bir husus değildir.

Müslümanların sadece "Bismillah" ve "İnşallah", Hristiyanlığı da papaz hainleri olarak algılayan, Musa mı İsa mı, Muhammed mi diye peygamberlerden saygısızca bahseden yazar Allah'ın yeryüzüne üç peygamber göndermesini üç kişilikli olarak yorumlar. Bu konuyu abartılı bulurken ateist fikirlerini zikretmekten geri kalmaz. "İnsanlar için tümüyle yarasız olan Tanrı'nın bir mi iki mi, yoksa üç kişiliği mi olduğu vb. gibi tartışmaların önemi abartıldı" s. 17.

Anadolu Alevilerin varlığını ve özelliğini ispatlamak için ele alınan bu eserin Alevilerden çok ateistliğin propogandası olarak yazıldığı, hemen hemen üç beş sayfada bir ortaya çıkıyor. Sözüm ona Alevilere veya Aleviliğe hizmet eden böyle bir eseri acaba Aleviler kabul eder mi? Alevilerin Allah-u Teala'yı, Peygamber'i, dolayısıyla dinî kabul ettikleri gerçeğini bile bile onları söz konusu ederek ateistliği savunup yaymaları, Alevilere yapılan bir saygısızlık, bir ayıp, bir hakaret, bir haksızlıktır.

İlk bölümün ikinci başlığı "İslâmî Ortodoksluk ve Batınlık" de en çok dipnota ihtiyaç duyulan bölümlerden birisidir. Fakat tarihî ve dinî pek çok iddialarını dipnotsuz vermesinden öte çok yüzeysel ve

anlamsız olarak ortaya koyması da bu konuda güvenilir bir eser verecek kadar tarihî ve dinî bilgisi olmadığını ispatlar. Bu bölümde bir önceki bölümün tekrarı yine vardır. Bununla birlikte Hz. İsa ile Hz. Muhammed'in hayatları hakkında yazılanları bilgi yetersizliğinden anlamsız ve muğlak sayar. Hz. Muhammed'in felsefî dini, ahlaki öğretilerini de bilgi şişkinliğinden anlamsız, muğlak ve çelişkili kabul eder. Hadislerin ve Kur'an-ı Kerim'in yanlış ve tahrif edilmiş olduğunu savunur.

Her satırında hayrete düşmemek elde olmayan eserde, bazı iddiaları anlamak mümkün değildir. Genelde yazarın biraz tarih, biraz İslâmiyet bilgisiyle, belki de daha çok uzmanı olduğu sosyoloji ilmine dayanarak yaptığı şahsî yorumları çok ilginçtir. 22. sayfada Peygamberin Kişiliğine Değer Verme başlığı altında Batınîlerin görüşü olarak, Hz. Muhammed için tamamen Batınîlikle ilgisiz, akla mantığa sığmayacak bir yorumu vardır.

"Batınî inanışa göre Muhammed insan kılıfına bürünmüş melek olarak, deyim yerindeyse doğuştan bir deha bir zeka harikası, bir söylev ustasıdır. O, sözlü ve yazılı olarak 70 dile hakim bir mantıksal açıklama ve söylev ustasıydı. Bazı surelerde ortaya çıkan N., A.L.M... gibi harflerde saklı gizli anlamı da biliyordu. Elbette Muhammed insan kılıfında bürünmüş bir melek olarak bedenine bütünüyle hakimdi. Bu özellikleriyle fiziksel, psikolojik ve ruhsal bir zarar görmeden aşırı sofuca bir yaşam sürebilirdi. Normal bir insan Muhammed'in yaşam biçimini uygulayamaz, uygulamalıdır da zaten..."

Hz. Muhammed'in bir insan olarak yaratıldığını ve insan olarak yaşayıp, insan olarak öldüğünü belirten ayetleri tek tek burada zikretmeye gerek görmüyoruz. Kur'an-ı Kerim'in zahiri manasından çok batını manasını varsayıp, bunu tespit etmeye çalışan Batınîlerin de Hz. Muhammed'i insan değil melek olarak kabul ettikleri sonucunu yazar nereden tespit etmiştir acaba? Dinî inançları olup peygamberlik-nübüvvet özelliklerini kabul eden insanların böyle bir izahı kabul etmesi mümkün değildir.

Burada yazarın, kasıtlı yorumları yanlış iddiaları, mantıksız tespitlerini bir bir vermeye kalktığımız zaman, eserin iki-üç katı bir metnin ortaya çıkacağı kesindir.

Çeşitli vesilelerle İslamiyete, Hz. Muhammed'e saygısızca hakaretler edilirken tipik bir ateist zihniyetiyle dinî inançlara saldırılan böyle bir kitabı ateist broşürü olarak kabul etmek belki daha uygundur. Efsanevî etkilerin önemine değer veren yazar zaman zaman da mitolojik varyantlar vermekten geri kalmaz. "Gerçi Ali meleksel yetenekler potasında yoğrulmuştur, bu yetenekler onda vardır, fakat "uyumaktadırlar", açığa çıkmamışlardır. Aslında Muhammed ve Ali tek bir kişi olduğundan bütün meleksel yetenekler önce Muhammed de ortaya çıkmış, Muhammed'de bütün meleksel bilgilerini adım adım zerrecikler halinde Ali'ye vermiştir."²⁸

Alevîlik Bektaşîliğin Tarihi: Rum, Selçuklular ve Bektaşîliğin ilk dönemleri 38 bölümünde ise Osmanlı İmparatorluğu hakkında da yanlış ve kasıtlı bir hayli yorum vardır.

Genel olarak ifade bütünlüğü sağlanamamış olan bu kitabın orijinalini görmediğim için zaman zaman belki de tercüme hatası olarak kabul etmeye uygun görüyorum. Fakat bazı yerlerde konu bütünlüğünde tespit etmek çok zordur.

52. sayfadaki Osmanlılar ve Bektaşîliğin orta dönemini vermeden önce 45. 49. sayfaları arasında Hacı Bektaş kimdir? adıyla Hacı Bektaş Veli'yi yalan yanlış bilgilerle anlatan 4 sayfalık bir bölüm vardır.

Osmanlılar ve Bektaşîliğin orta dönem bölümünde ise ağırlıklı olarak ele aldığı yeniçerileri yazar, "Bekar ve kadınsız olarak kışlalarda tutulan, aslen Hristiyan olan fakat zorla İslamiyet'e sokulmuş Sultanın silahlı köleleri" (54) olarak tanırlar. Tarihte evlilik yasağı olan sadece yeniçeriler değildir elbette. Fransızların Lejyon askerleri için aynı yasak söz konusudur. Yeniçerilerin zorla Müslümanlığı kabul ettirilmiş Hristiyanlardan değil maddî ve manevî cazip taltiflerle gönüllü olarak devşirildiği pek çok tarih kitaplarında ispatlanmıştır. Kendi kendine çelişkiler içinde olan Dierl İslamiyette zor olmadığını ve bir Müslüman'ın bekar yaşamasını İslâmiyet'in yasakladığını ortaya koyarken, daha önce İslâmî olgunluğa erişmek için cinselliğin şeriat tarafından yasaklandığına dair şahsî iddiasını yine kendi çürütür.

60-63 s. arasındaki kızılbaşlık bölümünde ise İran ve Azerbaycan Alevileri anlatıldıktan sonra 66. sayfadaki çağdaş dönem ve gizli Bektaşîlik bölümünün en tutarsız iddiası Atatürk'ün Alevî olabileceği iddiasıdır. "Babasının adının yalnızca Alevilerde kullanılan Ali Rıza olmasına bakarak, belki modern Türkiye'nin yaratıcısı Mustafa Kemal Atatürk'ün (1881-1938) kendisinin de Alevî olduğu bile düşünülebilir (67). Böyle bir saçmalığı iddia edebilmek için insanın cahil, küstah ve çok cesur olmasının yanı sıra aklıdan da şüphe edilir. İsim fanatığı olmayan Sünnîlerin çocuklarına, Ali, Haydar, Hasan, Hüseyin isimlerini zevkle verdikleri gibi Ali Rıza adını da rahat rahat kullanmışlardır. Aynı şekilde düşüncecek olursak Atatürk'ün adının Mustafa olması Sünnî olmasının ispatıdır diyebiliriz ki zaten böyle bir teze ihtiyaç yoktur.

Hemen hemen kitabın yarısına yaklaştığımız halde konu tam olarak Anadolu Alevîsi üzerine hâlâ yoğunlaşmamıştır maalesef. Buraya kadar söz başlarında "Katolik, Musevilik, Sünnilik" olarak üç dini aynı kefede tartan yazar karşı kefeye de daima ağır basan ateistliği koymuştur. Yalnız "Sünnilik" ve "Katolikliğe" veryansın ederken Musevilik için en ufak ne bir eleştiriye, ne de fenkide tüm eser boyunca rastlanamaz.

Ne Hristiyanlığı, ne de İslâmiyeti bir doktrin olarak görmeyen Dierl, bilhassa İslâmiyet'i daha çok kadınların tesettürü, feministlik, hümanistlik vs. konularda ele alıp şahsî yorumları sunmuştur.

Eseri sistemli olarak incelemeye devam ettiğimiz takdirde satır satır karşılık vermek ihtiyacı duyuluyor. Sözü çok uzatmamak için Alevilik konusunda ele alınmasına rağmen bu konudaki çarpıklıkların ve çelişkilerin amaçtan ne kadar uzaklaştığını göstermeye çalışacağız.

Kur'an-ı Kerim'i toplatıp yazıya geçirten Hz. Osman'dan dolayı Osman Kur'an-ı olarak nitelendirildiği Osman, Kur'an'ını Alevilerin red edip, Hz. Ali'yi, Hz. Muhammed'in sahip olduğu bütün bilgileri de bildiği için kutsal kitap kabul ettiklerini iddia eder.

"Ali gerçek Kur'an'dır, konuşan Kur'an'dır ve bu nedenle şimdiki Osman Kur'an'dan çok üstün yazılmış bütün "kutsal kitaplardan" (bu anlamda Alevî inancına göre kutsal kitap yoktur) çok yüksektir. Konuşan Kur'an olarak Ali aşağıdaki bilgilere sahiptir." 91

"Muhammed tarafından sadece Ali'ye verilmiş gizli bilgiler. Demek ki Ali, Muhammed'in sahip olduğu bütün bilgilere sahipti. Ayrıca kendisi de tıpkı Muhammed gibi ışık demetinden yaratılmıştır. Muhammed ve Ali bilgi ve şahsiyet olarak eşittir.

Bundan sonra yorumu siz saygıdeğer okuyucularımıza bırakıyoruz.

Zaman zaman "marksist-sosyalist", zaman zaman "şifre" olarak kabul edilen "kâmil insan Hz. Ali"yi "Tanrı", zaman zaman da tamamen ateist olarak göstermeye çalışsan bu türden bilgisizlik ve ard niyetlilik örneği olan sözde araştırmacılara, onların yazdığı yanlış dolu kitaplara, Alevilerin gerekli tepkiyi ve cevabı vereceklerinden eminiz.

MUALLÂ MURAT-NUHOĞLU

Atatürk Kültür Merkezi

Kütüphane Şefi

